

Talv 1150, Boscodoni Jumalaema klooster Provence'is

Öösel oli mägedes torm, tuul viskles katuste kohal ja kangutas sealt kive lahti. Minu kong on nurgapealne ja sinna kostab tormi hääld täie selgusega. Ainult kellatornis võib ulgumist ja rappumist rohkem olla, aga säärase ilmaga ei roni keegi üles, kellad undavad ja kumisevad iseenesest. Saatan tõmbab nõöri! ütlevad mungad ja lõövad risti ette, me oleme teda näinud! Me oleme teda näinud suure musta linnuna mägedest alla kloostri poole liuglemas! Kohina järgi tunneb ära, tiivalöögi järgi! Nagu vuhistaks keegi köiekimpu pea kohal! Ja seejärel istub katuseharjale, tardub paigale, tardub kiviks, nagu see kivi seal, näed seal, päris ülal!

Aga ei ole mingit saatanat, pimeduse isand on teiste asjadega ametis, tal on omad lahingud pidada. On ainult talv ja talveilid. Detsember on mägedes karm kuu. Ja klooster ei ole kaugeltki kõige kõrgemas punktis, on nõlvu, mis on Jumalale veelgi lähemal, ma olen neid taimi korjates avastanud. Mäe tipu on kabelivare, mille juurde viib mööda kaljupinda looklev rada. Ma tahaksin teada, kellel on olnud nii palju meelegendust, et sinna üles kive kanda. Kui ma seda munkade käest uurisin, siis ütlesid nad mulle, et kabeli ehitas kord üks vaga mees, ja selle peale oskan ma isegi tulla.

†

Mis siis, kui neil varemeil ei olegi lugu, ütles mulle raamatukoguhoidja. Kui ehitaja oli nii jumalakartlik, et ta ei soovinud endast ühtegi jälge maha jätta. Ja tal on see õnneks läinud. Õige, mõtlen, müüridest piisab. Ja ühel hetkel pole neidki vaja, kivid võib kuristikku tõugata, teiste samasuguste juurde, nad on kõik ühetaolised, ühtmoodi näotud, kivi on kivi. Ma käin johannesepäeval seal ülal palvetamas, hoone katus on osaliselt sisse langenud, keset põrandat kõrgub hang, astmed on härmas, seinad on härmas, sees on jäisem kui väljas. Miks just sellel päeval? küsis kord majordoomuse abi, kõhn ja eksleva pilguga mees. Miks apostel Johannes sulle nii kallis on? Talve pärast, võiksin talle vastata, mul on vaja päeva, kui on külm ja pakane, kui kuningas on talvekojas. Sest on üks päev, see on Issanda teada, kui pole päeva ega ööd ja valgus on ka õhtuajal. Kui mägi lõhenes, kui paganad läksid Jeruusalemma vastu. Aga ma ei vasta, tal ei ole vaja teada. Ma ootan aasta kõige jäisemat tundi, talve kõrgpunkti, kui lumehelk puhastab, kui öö laskub, kui pakane kõik mõtted ja mälupildid tarretab. Või peaaegu kõik, „kõik” tähendab lõppu, aga lõpp ei ole veel saabunud, ainult lumenõelad sädelevad ja pimestavad, kui väga lähedalt vaadata. Aga seejärel näeme veelgi suuremat hiilgust.

†

Ma lahkun kloostrist õhtu hakul, tõusen rada mööda üles, pilk maas, et mitte vääratada, et mitte jäärakusse langeda. See on taevaminek läbi talve kuningriigi: roosakas valgus, sinakas valgus, tuhkjas valgus, valguse lõpp. Mida kõrgemale ma jõuan, seda kitsamaks muutub rada, seda vaiksemaks öö ja jäisemaks õhk. Ma ronin edasi, aeg-ajalt kaljunukkidel tuge otsides. Ma ei vaata üles, aga kivilahmakad hiilgavad ja lumi muudab värvi –

kuu on välja tulnud ja kindlasti on seal ülal ka tähed, aga nende helki ma eristada ei suuda. Maa muutub tasaseks, jalgealune kindlamaks. Ajan selja sirgu, müürid mu ees, kraabin uksealuse puhtaks, surun kogu kehaga plankude peale, surun ja surun, surun veel, uks kääksatab, jää murdub hingedes, lumeraskus annab järele, ma astun edasi, jään keset ruumi hingeldades seisma, suust pahisev aur jätab valgeid jutte, kas meie surematu hing on soe või külm? jahtub see juba elu jooksul või alles surma hetkel? Ma ei tea. Ma ei tea, aga hingamine taastub, soojus, hingesädemed, surelikkuse pööris, ma võtan tuleraua, sõrmed on kohmetunud, kolmanda löögiga õnnestub säde lahti lüüa ja tahti püüda, tulele hing sisse saada, taht hõõgub, leek lahvatab, ma süütan küünla, millelt sulav vaha ei hangu, vaid hajub kuhugi. Talv pureb, müürid on jääs, altar on kivi ja jää, aga leegist ja vahast saab soojus ja valgus ja palve, see kiirgab, laieneb, kaitseb. Kaitse meid, nüüd ja meie surma tunnil, kas nüüd on tund, Maria? Jumalaema? Keegi? Jahjahjah kahiseb lumi ja embab mu jalgu, siis laskub vaikusvaikusvaikus talumatult palju vaikust sõrmed kangestuvad tõmbuvad konksu liituvad küünisteks rusikaks kristalliks ihu on üksainus jäätunud tomp liigesed nahk liha närvid luud tundetus jääs miski raksatab, rusikas? minu rusikas? nii valge... nagu jääst, valu ei ole, käsi ei purune ei lenda kildudeks ainult veritseb kividest immitseb verd punased jutid silmade kõrgusel ma olen põlvili langenud, millal see juhtus? Hingamine taastub, tuleb tagasi, pausid tulevad tagasi hingetõmbed, tuld tõmbab tule, hinge teise hinge poole, kusagil on sinu teine, puuduv pool, kusagil on ühendus, seal, kus algavad astmed, öö astmed läbi öö, läbi taeva, läbi eetri, läbi tuule...

†

Tuul on tõusnud tuul kannab tumedaid sulgi pimedusepööriseid mustatiibsed laskuvad keerlevad kohendavad end seavad end ringi hangele seinadele lae alla kivitahukale nad tulevad valguse peale. Te olete varjud te ei käsuta mind ütlen neile jah jah jah muidugi muidugi keegi ei käsuta sa teed kõik ise rahune nüüd ära rabele ära kuluta jõudu sulle silmad jää rahulikuks jää vaikseks. Tunned? Süda tõmbub kokku, peatub, paisub, pulseerib, lööb vastu, võitleb, sina võitled, aga *tema* ei vasta, ei kuule sind, see naine on ära, ta jäi maha ta on nüüd ainult, me ei teagi, mis ta on, hunnik luid, luutükke, materia on nõrk, nii habras, mõeldagi on... hea et meie valu ei tunne ja rõõmu, kõiki neid üles-alla võnkeid, meie toome ainult sõnumeid, jah, ütlen, kaduge nüüd. Ei-ei, sosistavad mustatiibsed, mitte nii järsult, ära kiirusta, isand tuleb, tema ravib, toob leevendust, meie, inglid, kanname sind kätel, et sa end enam kivi vastu ei lööks! Teil ei ole käsi, ütlen neile. Alati nii väiklane, ohkavad mustatiibsed, alati tühises kinni... Aga siis muutub midagi, pulss kiireneb, veri taob, raud taob vastu rauda: vaata ette! vaata ette! vaata ette! Eest seinast eraldub tumedus vari varjukujuline tumedus varjust eralduvad liikmed laup lõug huulteta suu silmadeta nägu jah, isand, sosistavad mustatiibsed, jah, jah, käsi teda! ma olen sind näinud ütleb tema ma olen sulle silma vaadanud kui sul veel silmad olid kui sa kartsid aga enam mitte?... või siiski?... ainult veidi? jah? Jah!

Sa oled hirmule ukse paotanud, sellest piisab! Nüüd on teenistus, nüüd paiskuvad sõnad: kiitke, laulge, ülendage! ükski külm ükski talv ei halva ei võta ära ei ravi kartust hirmu minu ees mina viskan jääd nagu palukesi mina olengi talv ja hirm! Põlvili, ori! Kummarda minu ees!

Ma langetan pea, ta on valitseja. Nii on õige ja kohus, ütleb ta rahulolevalt. Peaksid mind rohkem hindama, ma olen alati tulnud, mehe kujul, naise kujul, ilusa kreeklanna kujul, et sulle õiget rada meelde tuletada, ma olen su alati ellu äratanud! Ja ma ei ole sinult kunagi midagi vastu küsinud! Mitte kunagi! Mitte kunagi või peaaegu... Kas sa käsikirja tõid? Tõid sa mulle midagi? Jah, ütlen talle. Midagi ma tõin.

Näita! ütleb ta. Näita, et ma saaksin näha! Nii uudishimulik, mõtlen, alati tahab ta nii hirmsasti teada.

Anna! käsutab tema. See käsikiri toob hukatust. Need sõnad... kui nad levivad. Sa vead sõda endaga, sõja varju. Ja kui see õpetus juurdub, siis laskub pimedus terve Provence'i üle. Esmalt valgus, seejärel pimedus. Ja seejärel tuli.

Anna siia!

Seda sa ju tahad, ütlen. Et pimedus leviks.

Sina, ütleb ta põlglikult. Mida sina ka näed.

Ma tõstan käe, aga ainult poolenisti. Maria? küsin siis.

Ma viin sind tema juurde, ütleb tema. Mina pean oma lubadusi. Mustatiibsete käskija kummardub ettepoole, taarub lähemale.

Me tõuseme koos lendu, pomiseb ta, ma kannan sind määratu suure mäe tippu ja siis me vaatame üheskoos kõiki maailma kuningriike ja nende hiilgust. Siruta ainult käed välja! Aga mul ei ole enam käsi, mul on tiivad, silmapaaridega. Ma sirutan tiivad välja, varjud mu õlgadel. Ma vaatan temast mööda, ma ei vaata tumeduseinglitele silma, iiristeta laikudesse. Mustatiibsed ootavad, nad arvavad, et ma olen nende väes, nende lipu all, nad arvavad, et nad on võitnud. Aga mu tiivad on nüüd tulest, need on põlema lahvatanud ja valgustavad kabelit ja altarit ja risti, mis on nüüd samuti tulest, ma olen ere valgus kahe tule vahel, mustatiibsed kriiskavad ja sagivad ja pekslevad vastu seinasid, aga neil ei ole pääsu, nad ei pääse enam välja. Vaadake

siis! ütlen ma neile, vaadake enda ümber! See, mida teile on kuulutatud, on tulnud! Isa kuningriik on juba laotunud maa üle!

†

Mustatiibsed põlevad, aga nende käskija mitte. Tuli ei puutu teda. Me vaatame teineteist läbi leekide. Sina, ori, ütleb ta põlglikult. Valelik nagu kõik orjad. Nagu kõik need ristilöödud. Ja alles siis langen ma põlvili, langen kokku.

†

Nad on hajunud, varjudest on jäänud ainult üks. Minu enda oma. Ma lohistan oma tardunud keha ukse juurde, et mööda rada alla orgu laskuda. Kuuvalguses on rada selgesti nähtav, see polegi oluline, ma tajun teed ka pimedas. See on sõjaaja harjumus, õistelt varitsustelt. Ma laskun, liikmed saavad sooja, lund tuiskab näkku, aga tuul kannab, tiivad kannavad ja klooster ei ole kaugel, ei ole üldse kaugele lennata.

†

Oma kongi jõudes süütan lambi ja võtan välja kaks asja, mida võin selles ilmas peale ihu enda omaks lugeda. Ühe ikooni ja veel midagi. Aga neist räägin ma hiljem. Ma pean esmalt iseendaks tagasi saama.

†

On neitsi Maarja puhastamise püha ja püha missa aeg. Mungad seisavad altari ees ja teenivad vennad tagapool, vastavalt igäuhe tähtsusele. Mina olen päris taga, põlvitan kirikuukse kõrval, see sobib mulle. Kui selg ära väsis, saan märkamatult vastu kaart toetuda. Abt teenib, ta on hõbedaste tikanditega

valges kaasulas* , käed välja sirutatud, ja kuulutab: „*Fratres, agnoscámus peccáta nostra, ut apti simus ad sacra mystéria celebránda!*”*** Järgneb ettenähtud vaikusehetk, sulen silmad, vaikus kõnetab mind sakramentidest kõige rohkem, märksa enam kui ladinakeelne vulin, mis on talle raamikis seatud. Vaikus ja märgid, neid peame lugema, aga siis nägin ma lindu, teda nägin ma kõige esimesena, kui silmad uuesti lahti tegin. Pääsuke istus samba ülaosas ja kergitas tiiba, nagu avemariaks, tervituseks. Mida sina siin teed? Kuidas sa sisse pääsesid? Või olid sa kohal algusest peale, pausina, varjuna, kivikujuna, millest pilk mööda libiseb. Aga lind oli elus ja järgmisel hetkel ümbritsesid teda sõnad, mis tulid nagu paisu tagant: *Confíteor Deo omnípoténti et vobis, fratres, quia peccávi nimis cogitatióne, verbo, ópere et omissióne!**** ... Ja alles seejärel, pärast lindu ja sõnu, nägin Mariat. Ta oli noor, noorem kui siis, kui me temaga esmakordselt krahv Raymondí õukonnas kohtusime, noor neiu, mitte abielunaine. Tal oli seljas valge maani kleit, ta keerutas selles ja naeratas mulle, hõbedane tuulehoog, sillerdus lainetel, üksainus värelus, liikumine ja hoog, katkematu laine. Ta jäi seisma ja sirutas käe mu poole, aga minu käsi oli rusikas ja rinna kohal, ümberringi tagusid musta värvi käistest välja ulatuvad rusikad vastu rinda: *mea culpa, mea culpa, mea máxima culpa!***** Minu käsi seisis paigal. Ma ei julgenud. Mida sa kardad? küsis tema, puuduta mind, ära põlvita mu ees, üles! üles! üles! sul ei ole ju ülisuurt süüd! Sa saad haiget, ütlesin, seal, Ma'arra all...

* Kaasula, ld *casula* – missarüü, missat pidava vaimuliku liturgiline pealiskõiv, kaunistatud kristliku sümbolikaaga.

** Vennad, tunnistagem oma patud, et meid arvatakse väärilisteks seda püha ohvrit tooma!

*** Mina tunnistan kõigeväelisele Jumalale ning teile, vennad ja õed, et olen mõtte, sõna, teo ja tegematajätmisega palju pattu teinud!

**** Minu süü, minu süü, minu ülisuur süü!

müürideta aias... Mis seal siis oli? küsis tema. Seal oli sul valu, kui me kokku saime, kui vihma sadas, kui ma sind embasin, ma kardan, et mu käsi läheb sinust läbi. See oli nii ammu, ütles Maria, ma ei tunne enam midagi. Aga sina tunned. Ma tunnen sinu valu. Su süda lööb nii kiiresti... Mille pärast? Ma igatsen sind, ütlesin. Ma tean, ütles ta, aga sa pead unustama. Ja praegu peaksid sa üldsegi missat kuulama... aga sina mõtled minu peale, kõik need aastad oled sa minu peale mõelnud, terve oma elu. Jah, ütlesin, ma olen vana, ma tean, vana mees, aga sina oled ilus ja noor... Tasa, ütles tema, elu tahab elu, haavad paranevad, luud kasvavad kokku, süda ei parane, ütlesin mina, sa ei lase, ütles tema, sa ei lase tal paraneda. Ei, ütlesin. Miks siis? küsis tema. Ma ei saa, ütlesin, ma ei saa selle vastu. Ma ei taha sind unustada.

†

„Mina olin seal. Millest see kroonika räägib, nägin ma omaenese silmaga...” Sõnad kõlavad, tõusevad võlvide alla, ristilöödud Kristuse kujuga kaunistatud refektoorium on haudvaikne, vagad vennad on tardunud kausside ja vaagnate kohale, leivaviilud käes, nad kuulavad ettelugejat, sõnad on nüüd nende leib. Tavaliselt loeb pühakirja ette üks Boscodoni munkadest, tänane õhtu on aga eriline. Meil on külas õpetatud vend Rudolfus Marseilles' Püha Victori kloostrist, mille raamatukogu ja skriptoorium on tuntud üle kogu Provence'i. Kloostri on tehtud ärakiri kroonikast, mille meie abt oli otsustanud Boscodonile soetada. See on kroonika, mis räägib palverännust. Püha maa vabastamisest. Ja vend Rudolfus on tulnud seda üle andma. Ta on kolmekümnendates oliivikarva jume ja süsimustade juustega mees, ta silmad säravad, võib-olla teadmistest, võib-olla vaimustusest, võib-olla vaimustusest oma teadmiste üle.

Tema kuulsus ulatab kaugele, teda austatakse ja kardetakse, ta ei jäta rumalust pilkamata. Kui mitte kohe, siis mõne aja pärast, veinipeekri juures. Kõrgeaulisel Rudolfusel on suur vaim ja suur suu, on Boscodoni raamatukoguhoidja tema kohta öelnud. Raamatukoguhoidja pelgab Rudolfust samuti ja tal on põhjust, kloostriülem on andnud talle korralduse olla õpetlasega vastamisi kroonika koju jõudmist tähistavas dispuudis, mis peab ka jumaliku tõe koju tooma. Vähemalt nii on tänast õhtut välja kuulutatud. Minu arvates toob säärane vaidlus esile ainult seda, kes on kiirema taibuga ja osavam sõnu seadma. Aga võimalik, et selles õpetatud meeste tõe ongi.

†

Ma istun koos teistega refektooriumis söögilaua taga ja mungad ei saa aru, mida mul siia asja on. Teenivad vennad söövad tavaliselt eraldi ja dispuutidele ei kutsuta neid kunagi. Aga kloostriülem on mul palunud tulla. Ma võiksin sind käskida, on ta mulle öelnud. Aga sa tead, et ma ei ole sinu käskija. Sa oled meie kõigi käskija, püha isa, ütlesin talle. Allumises ei ole midagi häbiväärset, selleks ma kloostriisse tulingi. Et alandlikkuses Issandat teenida. Sa oled Issandat teeninud rohkem kui keegi meist, ütles kloostriülem mulle. Ja Tema teab seda. Vaevalt, ütlesin. Jumalal on palju teenreid, jõuab ta neid kõiki meeles pidada. Ära räägi kahtlust! pomises kloostriülem sõrme tõstes, ja tema silmades välgatas midagi vihalaadset. Tuled ja kuulad! Meil on kõrgeid külalisi. Ma naeratasin, sest ta ei suutnud käsutamisest hoiduda. Aga nii ongi õige, klooster on Jumala sõjasalk ja iga üksus vajab juhti, kelle sõna lõpuks peale jääb. Vastasel juhul pole temast mingit kasu.

†

Nüüd seisab Rudolfus seinä äärde tõstetud kirjutajapuldis, mille ees on veel üks laud, väiksem ja seedripuust. Selle taga söövad meie kõrgemad vaimulikud, aga täna on sellel ainult peekrid ja veinikann. Kloostriülem istub Rudolfuse paremal käel laua taga ja kuulab suletud silmi. Ta lõug on rinnale langenud, ta näib magavat, aga ma tean, et abti puhul on see märk ülimest tähelepanust, täielikust keskendumisest. Kloostriülema ja puldi vahel seisab mustatiibne, kes on võtnud samasuguse poosi, ta pea on rinnal, tiivad kokku pandud, temagi soovib kuulda, mida õpetatud meestel on öelda. Ma peaksin mustatiibsest eeskuju võtma ja oma tähelepanu Rudolfusele koondama, aga ma ei tee seda. Ma vaatan mungarüüs meest, kes on õpetlasega Marseildest kaasa tulnud. Mind üllatas, et kroonika toodi kohale kaitse all, meie külalisi saatis kümnekond relvastatud sõjasulast, kes on majutatud Boscodoni abihoonetesse. Kas ümbruskonna teed on tõesti nii ohtlikuks muutunud? Röövlitest ei ole viimasel ajal midagi kuulda olnud, lihtrahva mässudest rääkimata. Võimalik, et Püha Victori klooster soovib oma tähtsust rõhutada. Või on meie kloostriülem nõus olnud käsikirja eest nii palju maksuma, sest kroonika tuli iga hinna eest tervena kohale toimetada? Midagi on siin valesti. Rudolfuse kaaslane istub laua otsas, raamatukoguhoidja vend Glaberi vastas. Ta on minuealine, hallipäine ja aukus põskedega ja kuna ma näen teda profiilis, siis ei suuda ma ta näojooni eristada. Ma näen ainult, et tal on lühike lõug, sirge joonega nina, ja seda, et ta parem õlg on veidi lāngus, nagu lasuks sellel mingi raskus. Midagi tõmbab mind tema poole ja ma ei saa aru, mis see on. Ta pöörab pead ja libistab pilgu üle söögisaalis istuvate kuulajate, aga endiselt ei tunne ma teda ära. Ilmselt Püha Victori raamatukoguhoidja, mõtlen endale rahustuseks.

Või kloostriülema asetäitja. Kloostriülem ise pidi paari kuu eest Marseilled laastanud soopalaviku käes vaevlema. Räägitakse, et teda ei ole enam kauaks.

Boscodoni raamatukoguhoidja on seatud laua teise otsa, Rudolfuse vasakule käele, ma näen teda samuti profiilis. Raamatukoguhoidja ei ole oma kaussi raasugi toitu tõstnud ega oma peekrist rüübanud. Ainult ta suu liigub, nagu vormiks ta vastulauseid, vastase omast veelgi säravamalt kõnet. Ta kõrvailestad õhetavad, ta on ärevil ega suuda oma tundeid vaos hoida, ta keha valitseks kui võõras mõistus, võõras ja targema mehe oma. Vend Glaber teab, et tema enda tarkusest jääb puudu. Ta kardab, et see tuleb avalikuks, aga ta ei peaks kartma, kõik mõistavad niigi. Mustatiibne avab silma, Rudolfus avab suu, vend Glaber surub lõuapärad kõvasti-kõvasti kokku.

„Need sõjamehed olid kui mungad!” kuulutab Rudolfus. „Mõök oli nende palve ja kontemplatsioon! Mõõga läbi said neist märtrid ja apostlid!” Ta ajab lõua ette ja vaatab kaugusesse. „Püha maa nimel peetud sõda tuleb vaadelda spirituaalses tähenduses. See oli hingevoitlus, hinges toimuva lahingu võrdpilt! Siit võimegi alata.” Ta teeb käega suurejoonelise liigutuse. „Sõna on sinul, vend Glaber.”

Raamatukoguhoidja heidab kiire pilgu kloostriülema poole. Aga abti silmad on endiselt suletud.

„Kas ei ole võrdlus apostlitega siiski üle pakutud, austatud vend?” kohmab raamatukoguhoidja.

„Üle pakutud?” kortsutab vend Rudolfus kulmu. „Sa mõtled... liialdatud?”

„Jah,” kiirustab raamatukoguhoidja end parandama.

„Liialdatud.”

Vend Rudolfus torutab huuli. „Üldsegi mitte. Mis oli apostlite missioon?” küsib ta ootamatu teravusega.

Raamatukoguhoidja neelatab. „Usu toomine?”
„Tõelise usu toomine!” hüüatab vend Rudolfus. „Usuvalguse toomine idast läände! Aga mida tegid Kristuse sõjamehed?”
„Sedasama?” pakub raamatukoguhoidja.
„Nad tegid sedasama, ainult läänest itta! Ilmakaarte ümberpööramine, vend! Maailma enda transsubstantsioon!”
Rudolfus naeratab. „See viimane on ehk tõesti liialdatud... Aga miks mitte... need, kes olid enne läänlased, on nüüd idakristlased! Kord said roomlastest galilealased! Aga praegu? Frangist või burgundist või provanslasest on saanud kes? Palestiinlane! Ja mitte keele või sünnipaiga läbi! Kannatuse ja loobumise ja usutunnistuse läbi! Ei ole olnud imelisemat sündmust kui Jeruusalemma vallutamine, vend Glaber! Ainult Kristuse lihakssaamine on sellega võrreldav! Ja nii, nagu Kristuse tulek oli pühakirjas ammu enne tema sündi kirja pandud, nii on ka palveränd ette kuulutatud... millega?”
„Pühakirjaga,” ütleb vend Glaber ebalevalt ja vaatab kinnitust otsides laua teises otsas istuva võõra otsa, aga mungarüüs mees ei tee ühtegi liigutust, mis raamatukoguhoidjat julgustaks. Ta istub liikumatult, sõrmed lauaservale toetatud.
„Loomulikult,” ütleb külaline üleolevalt. „Aga millise kirjakohtu järgi?”
Vend Glaber suunab pilgu lakke ja näib mõtteid koondavat.
„Makabeide raamatuga!” ütleb õpetatud mees talle ette.
„Makabeid...” kordab vend Glaber. „Tõepoolest.”
„Makabeid tõusid ja võitlesid kui lõvid ja samamoodi palverändurid! Nemad ongi uued makabeid ja idakristlased on uus Iisrael! Ja idakristlaste all pean ma silmas meie usuvendi, mitte skismaatikute kreeklast! Nende aeg on ammu ümber saanud... nagu juutide aegki.”
„Aga juute on terve kristlik maailm täis,” sõnab vend Glaber

juulgust kogudes. „Marseilleski on nende linnaosa ja nende sünaogog. Ja basileus valitseb juutide üle... nagu ka meie õnnis hertsog.”

„Ta valitseb kaduviku üle,” sekundeerib vend Rudolfus.

„Basileus, mitte hertsog,” lisab ta kärmelt. „Kreeklased on põrm. Nagu juudidki. Aga ärgem kaldugem teemast kõrvale. Oled sa mõelnud, austatud vend, mis on kõigi nende sõja- ja lahingukirjelduste mõte? Miks Issand oma tarkuses nad meile on läkitanud? Miks peaksime tähtsaks pidama, kuidas üks paganlik kuningas teise tapab, kuidas üks armee teise hävitab? Kuidas veri voolab ja surnud väljadel lamavad? Mis sõnum neil on?”

„Pühakiri ise on sõnum,” pomiseb vend Glaber. „Kes oleme meie, et selles kahelda?”

„Me ei kahtlegi,” ütleb vend Rudolfus tõsiselt. „Me läheme asjade tuumani. Ja pühakirja sõdu tuleb näha võrdpiltidena. Apostlid ei oleks meile pärandanud lugusid verevalamisest. Seal on varjatud tähendus. Ainult milline?” Ta vaatab söögisaalis uurivalt ringi, nagu olles jõudnud veendumusele, et vend Glaberilt ei ole mõistlikku vastust oodata. „Sõda on võitlus saatanaga ja hinges oleva pimedusega,” ütleb ta siis. „Meie, kes me pühakirjas kodus oleme, tunneme selle ära. Me tunneme selle ära usu südame ja usu silmadega. Ja võti, mida me peame silmas pidama, on järgmine: esimene sündmus tähistab teist ja teine viib esimese täide. Selles ongi jumalasõna suurus: seal on nii minevik, olevik kui tulevik ühekorraga koos, ühesainsas kirjareas! Ajaloo tõde, oleviku selgus ja ettekuulutus sellest, mis veel ees seisab. Surelikud võivad kirjutada kroonikat sellest, mis oli. Jumal kirjutab sellest, mis oli, on ja tuleb ühekorraga! Ta kirjutab igavikust!”

„Jumal ise ei kirjuta ju midagi,” ütleb vend Glaber ja teeb ristimärgi. „Sellega laskuks Issand lihtsa tindisolkija tasemele...”

„Jumal inspireerib kirjutajat,” lõikab vend Rudolfus talle vahele. „Nii nagu Ta tegi seda apostel Johannesega Patmosel. Johannes ei ütle kusagil, et need on tema sõnad. Johannes on ainult kirjapulk Issanda nähtamatus käes. Ta on alandlikkus ise! Ja ometi kõrgub ta kõigi nende sündmuste kohal, mida ta kirjeldab. Sest ta näeb Issanda ilma kõrgemalt, nagu mäetipust! Ei, veel kõrgemalt! Ta on mäetipu kohal tiirutav kotkas! Ja ta näeb seda, mida altpoolt ei näe! Seda, mis oli, ja seda, mis tuleb!” Rudolfus osutab sõrmega põrandale. „Siin on sündmused. Aga oluline on ülal!” Ta käsi tõuseb kaarega lakke, mille lubjatud pinna üle jooksevad katkendlikud praod. „Johannesel ei ole vaja tunnistajaid ega pealtnägijate kirjeldusi!”

Rudolfus vaatab võidukalt ringi ning ütleb iga sõna rõhutades: „Johannese pilk on selge nagu suhiit Bildadil! Ja ta on Issanda silmis puhas! Kuu hiilgab, tähed on selged ja naisest sündinu on puhas!”

Ma näen, kuidas Boscodoni mungad omavahel pilke vahetavad. „Kes pagan see Buldaad veel on?” küsib majordoomus sosinal. Aga kuna ta on suur mees, siis kostab tema sosin kõminana. Abt tõstab käe ja asetab kaks sõrme risti. Vaikust! tähendab see märk. Majordoomus langetab pea rinnale, ta nagu mattub rasvavoltidesse.

„Johannes nägi ja pani kirja,” kohmab raamatukoguhoidja. „Johannes nägi varjatu taha!” kuulutab Rudolfus. „Ta nägi apostellikku mõõdet! Sinna peame oma kirjatöödes pürgima, vennad!” Ta ohkab. „Teie kloostis, kaitsku Issand tema müüre nüüd ja igavesti, ei ole kedagi, kes oleks tunnistanud püha maa vabastamist. Mina ka ei ole! Aga me võime siit näha aastate taha ja selgelt! Nüüdsama! Me võime lennata, sest meil on usu tiivad! Ja lennutunne, vennad...” Ta vangutab pead ja naeratab endamisi.

Kloostriülem on end sirgu ajanud, ta pilk otsib minu oma. Aga mina näen midagi muud.

†

Meri kohiseb, hallikasrohelistes laines taovad vastu läikivaid rahne, need on veega ühte värvi. Me põlvitame märjal liival, mõõgad liiva löödud, ja preester seisab meie ees, käed õnnistuseks välja sirutatud. Ta ütleb: „Palveränd on katsumus, müüride taga oleks meil lihtsam. Teekonnal määrduvad meie jalad, nad on väsinud ja vermeis, puruks hõõrutud. Me kannatame ja nälgime, keegi ei anna meile almuseid, need tuleb meil endil võtta, ähvardusega, ja siis on see röövitu, see toit ei ole puhas, seal on viha ja meelehärm, me sööme vihakobaraid. Ja meie käed on verised, me kannatame ja toome kannatusi. Me oleme määritud, ja see on meie osa, teistmoodi Jeruusalemma ei vabasta. Aga need, kes tulevad meie järel, võivad tulla puhaste kätega ja nemad ei pea enam mõõka tõstma ega mõõga läbi langema. Nad võivad oma teekonna rahus ette võtta. Ja seepärast, ärge kartke, vennad, ja ärge tundke süüd! Võimalik, et see on kõige olulisem, mis Lunastajal meile öelda: ärge kartke ja ärge tundke end süüdlastena. Sest teie süüteod saavad teile andeks antud! Ja siis olete te puhtad! Ärge kartke!”

Ta võtab altarilt, mis on lihtne laud ja sellel olev kate, karika ning tõstab selle taeva poole. „See on Lunastaja veri,” ütleb ta. „Ka sinu eest valatud.”

Ma laskun põlvili, väli on täis põlvitavaid võitlejaid, kes kõik andestust ootavad. Armuandi Issandalt, mis teeks me hinged puhtaks.

Mis oleks antud heldusest.

†

Ma ei tea, kui palju ma dispuudist kaotanud olen. Ilmselt mitte palju. Vend Rudolfus on endiselt pühal maal. Tema hallipäine kaaslane vaatab nüüd mind. Meie pilgud kohtuvad. See on häiriv.

„Me võime siiski võrrelda,” ütleb õpetlane. „Inimsilma ja usu silma.”

„Kuidas?” küsib raamatukoguhoidja.

Vend Rudolfus naeratab põgusalt. „Mõlemad on ju ühes ja samas peas, kas pole?”

„Minul küll. Kas sinul mitte, kõrgeauline?”

Saalis on kuulda vaikset naeru. Üks torge on vend Glaberil siiski õnnestunud.

Vend Rudolfus ei pea raamatukoguhoidjat vastuse vääriliseks. Ta tõstab sõrme ja ütleb: „Meie hulgas on keegi, kes on tõde oma silmaga näinud. Ja kellel on ka kõrgem vaade.” Hallipäine mees krimpsutab samal hetkel nägu ja tõstab käe õlale ja surub seda ülespoole.

„Siin on keegi, kes on sõjakäigu kaasa teinud,” jätkab vend Rudolfus, „otse püha hauani välja. Laseme temal kõneleda.”

Saalist kostab üllatunud kahinat. Või on see hoopis veri, mis mu kõrvus kohiseb.

Vend Rudolfus astub puldist eemale. „Kõrgeauline vend Anastasius,” ütleb ta ja kummardab tehtud alandlikkusega. Anastasius? Ma püüan meenutada, aga mälu on hajunud. Teadmatuse pilve.

Laua ääres istunud vennad ajavad end püsti, et paremini näha. Nagu oleks nende ette toodud mõni haruldane loom. Säärased palverändurid ongi haruldased. Nendega kohtumist peetakse suureks auks.

Võõras tõuseb püsti ja sammub aeglaselt puldi juurde. Märkan, et ta lonkab veidi.

„Vend Anastasius on näinud mõlemat sõda,” ütleb õpetlane vaikselt. „Inimeste ja Jumala oma. Ei olnud lahingut, mida ta poleks tunnistanud. Ja ta oli üks neist, kes vabastatud püha haua äärde jõudis! Üks esimesi!”

Vana mees ajab end sirgu, nagu annaksid õpetlase sõnad talle kunagise noorusjõu tagasi. Jõu, millest osa on jäänud Anatooliasse ja Süüriasse ja Palestiinasse. Ja siis tunnen ma ta lõpuks ära. Ma tunnen ta ära ja samas tunnen jahmatust, pahameelt ja hirmu, kõiki neid ühekorraga.

Kuidas küll... seesama... seesama märk ihul. Aga ta on vanaks jäänud! Nime vahetanud! Muutunud!

Hoopis sina oled vanaks jäänud, mõtlen. Rumalaks muutunud. „Kõnele, kõrgeauline!” ütleb vend Rudolfus õhinal.

Laua teises servas asetab keegi savikruusi lauale. Vaikuses on kolksatus selgesti kuulda. Normann Anastasius seisab liikumatult. Siis vaatab ta mulle uuesti otsa. Meie pilgud on nii koos, et kõik peaksid aru saama, et see ei ole juhuslik silmavaade, see on midagi muud. Ühtekuuluvus. Me mõlemad teame midagi, mida teame ainult meie. Aeg on selle tunde ainult tugevamaks muutnud. Sest meie mõlema elud hakkavad lõpule jõudma.

Meie kahe vahel on nüüd sild.

Minu ees laual, silla ühes otsas, põlevad kaks küünalt, leegid võnguvad. Nähes kahte leeki, näeme samal ajal ühte, mõtlen. Tuli on seesama.

„Räägi siis!” Õpetlase hääl on muutunud sosinaks. See kõlab peaaegu nagu palve.

Vend Anastasiuse pilk rändab minult seinal rippuvale krutsifiksile. „Ma ei saa,” ütleb ta siis. „Siin on keegi, kes on

suurem kui mina.” Ta kummardab kergelt kloostriülema ees.
„Andesta, püha isa.”

Mulle näib, et üle ristilöödu libiseb valgusekiir, aga see ei ole võimalik, sest söögisaalil ei ole aknaid. On ainult tahatud lubjakivist laotud müürid. Samasugustest kividest, aga veelgi paksem müür ümbritseb tervet kloostrit. See on mõeldud kaitseks, aga minu jaoks on see nüüd midagi muud. Ma olen nende kivide vahel vangis.

†

Õhtusöök on möödas, dispuut on möödas, me sammume üksteise järel väljapääsu poole. Enne seda läheme järil istuva Anastasiuse eest läbi ja kummardame tema ees. Vend Rudolfus seisab veidi eemal ja laseb sel armulikult juhtuda. Kloostriülem seisab õpetlase kõrval ja mustatiibne seisab kloostriülema kõrval. See on uhke rivi, ma olen kõige lõpus. Anastasius tõuseb püsti ja haarab mul randmetest. Ma raputan pead, ta tardub paigale. Tunnen, kuidas ta sõrmed mu käsi pigistavad, tugevasti-tugevasti, selles surves on sõnad ja sõnum, sõnatud laused ja veel pikemad vaikused. Ma lasen tal rääkida.

„Te olete kohtunud?” küsib Rudolfus. Ta on tõesti terane mees. Kumbki meist ei lausu sõnagi.

Tõmban ettevaatlikult käed vabaks. Anastasiuse sõrmed jäävad konksu nagu röövlinnul. Nagu Johannese kotkal.

„Kes sa oled?” küsib Rudolfus.

Ma vastan talle.

„Aednik...” kordab Rudolfus. „Või nii... Mida sa tänasest diskussioonist arvad?”

„Ma ei saanud sellest aru,” ütlen. Ma näen, et ta kogub mõtteid. Ta ütleb ühte, aga mõtleb midagi muud. Ta on segaduses ja selgusele jõudmiseks on tal tühje lauseid vaja.

„Alati ei peagi... aru saama. Kui ei mõista, siis palveta. Lihtsa palvega, sellisega, mille sõnad on sulle tuttavad. See aitab.”

„Jah, isand,” ütlen. „Ma pean nüüd oma töö juurde tagasi minema.”

„Hilja on,” ütleb kloostriülem vaikselt.

„Ma lähen siiski,” ütlen, kummardan ja lahkun.

†

Ma sammun aeglaselt üle kloostriõue aiavärava poole. See on lahti, värav peab alati lahti olema. Ma põlvitan lavendlitaimede ette, panen käed risti ja palvetan.

Mu palve on lihtne, nii nagu õpetatud Rudolfus on soovitanud:

„*Issand, õnnista mind, Sinu sõna on suurem kui kirjaõandu.*”

Ma tunnen hirmu. Mitte vale surma ees. Selle ees, et vale surm võib mind Mariast lahku viia.

†

Ma laman liikumatult oma kloostrikongi kivipõrandal, rõskus imbib läbi vileda rüü liigestesse, need on tõrksad, ei allu isegi päevakuumuses, neid tuleb aegamööda üles soojendada nagu tõrksat sõjasalka, keda tuleb ähvardada ja veenda ja lõpuks lihtsalt liikvele viia, öös ei ole üleminekuid, elust poole katab meid must mantel, see tuleks maha heita või selle kandmisega leppida. Püha Martinus andis poole oma mantlist kerjusele, lõhestas kanga mõõgalöögiga, eesriie templis rebenes kaheks, öö pooleks ja päeva pooleks, meie keha on mässuline tempel. Kaubitsejad tuleb sealt välja kihutada.

Ma peaksin põgenema, aga ma tean, et ma ei tee seda. Ma olen lubanud oodata, siinsamas kloostris. Ja tema on lubanud, et ta tuleb. Hommikul tuleb kohe aeda minna... Pärast jumalateenistust... isegi varem, veel enne päikesetõusu...

jumalateenistuse võib vahele jätta... võib-olla on just homme see päev... kõik peab olema valmis... Nad viivad mu ära, mõistan ootamatu selgusega. Nad mõistavad mu üle kohut. Ja ma suren teda nägemata. Käsikiri... meenub mulle. Mul tuleb see ära peita. Ainult kuhu? Ma tõmban aseme seina juurest eemale ja võtan välja pärgamendirulli. Pool sellest on kirjutatud laia ja hooga käekirjaga, viimast kolmandikku täitvad read on aga teistsugused, nurgelised, üles tähendatud käega, mis ei ole harjunud sulge hoidma... või mis püüab seda oskust meelde tuletada. Ja lõpuosa on päris tühi. Ma tõmban rulli lahti.

†

(...) koosneb valgusest ja pimedusest (...) on vorm, aga pimedusel ei ole.

(...) ihkab (...) püüab sarnaneda (...) omaks võtta. Kui valgus on õis, oliiviõite kobar, siis pimedus võtab samasuguse kobara kuju.

Pimedus siseneb valgusekobarasse ja asub seda muutma.

†

Õites oliivipuu on viimane, mida ma enne uinumist näen. Unes olen tumedalt rohetavas käigus, kaarteks kooldunud oksad mu kohal ja ümber, roheline rada, valgus seal ees, värskel rohul, mis jalge all maadligi vajus ja end seejärel uuesti püsti ajas, mu süda oli seal rohus, sellel rajal, jalge all, iga sammuga astusin ma omaenda südamele, sammud tegid haiget, aga ma ei saanud minemata jätta. Maria, palusin, Jumalaema. Ja siis oli ta kohal, heida maha, ütles ta, heida oma südame kõrvale, see kõik on lahtine, ütlesin, haav on lahti, veritseb. Heida siiski, ütles ta, sa ei ole elus, ütlesin, see on minu hää, mis kõneleb, jah, ütles ta, see on sinu hää minus ja minu hää sinus, ei, ütlen, siin on

ainult üks meist, tasa, ütles ta, tasa, ja libistas endalt rüü, tema veatu keha, armastatu keha, mis on alati veatu, täiuslik, mida on maailmas ainult üks, üks ja seesama, kordumatu, ära tee midagi, ütles tema, ole liikumatu, nagu toona, mäletad neid õhtuid? neid oli vähe, ütlesin, neid oli piisavalt, ütles tema, ühestainsast oleks piisanud, aga meile oli antud rohkem, aga praegu on praegu, sa ei pea midagi mäletama, see siin ei ole mälestus, see olen mina, aitab rääkimisest, ütles tema, ta surus end minu vastu, endale sisse, ta rinnad olid külmad, nagu lumi ja jää, pole viga, mõtlesin, ma annan sulle oma soojuse, valgusevoo, elava Jumala valguse, see tuleb minust, ütles tema, mina olen elava Jumala valgus, sinu parem osa, see, mis sind siia on toonud, mis sind edasi viib, Jeruusalemmi välja, ja su haav külmub kinni, ma olen jäätükk su veritsusel, nagu seal ülal, kabelis, ma lamasin, keha tardus, lehed tardusid, kattusid härmatisega, puud olid jääs, sädelus, tohutu sädelus, silmadel on valus, pane need kinni, ütles tema, me ei saa valida ega nõuda, me saame ainult armastada.

ESIMENE PEATÜKK

Jaanuar 1099, Põhja-Süüria

Krahv Raymond oli Ma'arra all teada andnud, et ta on valmis palverändu Jeruusalemma alla viima, aga need olid ainult sõnad. Ta kõhkles endiselt, tema hinges võitlesid kaks soovi: suurendada Jumala hiilgust ja suurendada oma valdusi. Krahv ihkas lunastust, aga sama palju ihkas ta ka võimu. Mida lunastus endast kujutab, seda ta ei teadnud, võimu olemust seevastu tundis ta põhjalikult. Võim tähendas tugipunkte, mille abil mõjutada normannide valitseda jäänud Süüria põhjaosa, kõiki neid kindluseid ja linnu, mille kohal Provence'i lipp juba lehvib, ja ka neid, milleni me ristilipu alles viima pidime.

†

Aga tõsi on see, et kui surelikul on vastandlikud soovid, siis on Jumalal neid raske täita. Mida siis? nõuab halastaja Issand. Mida sa tegelikult tahad? Otsusta! Kõike ei saa, isegi mina, Jumal, ei saanud! Ka mina pidin valima! Aga krahv arvas, et taevas tuleb kõigi tema soovidega toime, ja ta ei kavatsenud millestki loobuda. Ta lootis ikka veel, et temal või Jumalal õnnestub suurisandaid mõjutada, et sõjanõukogu tuleb kokku ja otsustab: Antiookia peab jääma Raymondile, nii on õige ja kohus! Aga Issand vaikus ja sõjanõukogu vaikus ja krahv pidi otsustama. Palveränd muutus üha kärsitumaks ja krahv mõistis, et tal tuleb kas püha maa poole teele asuda või kõrvale astuda,

ja seda viimast ei soovinud ta kindlasti. Ta valis Jumala au, aga vastumeelselt ja kibedusega. Ja taeval oli tema ohvrast ükskõik. Võimalik, et seda ei märganudki.

†

Ja nüüd? olin ma küsinud omaenda sõjanõukogus, mille laua taga istusid kreeklane Diades, frank Léon ja sienalane Angelo. Nüüd on üks neid imelisi hetki elus, *kyrios*, kui ei pea sihile jõudmiseks midagi tegema, oli Diades öelnud, lai naeratus üle laia näo. Sa oled palverännu liikvele saanud ja edasi liigub ta omal jõul. Ja Léon ning Angelo olid õhinal kaasa noogutanud, sest salakuulajal oli õigus ja Jumal oli meie, mitte krahv Raymondil poolel. Ma usun, et lihtrahva prohvet Petrus Bartolomeus, kellega kõneles püha Andreas, oleks selle väitega samuti nõusse jäänud. Aga me olime Petruse käsutanud telgi ukse taha, omaenda senjööriga nõu pidama.

Meie teadsime, mida me tahtsime.

Me tahtsime taevast linna ja iga päevateekond viis talle lähemale.

Iga päev ja iga samm.

†

Telgist välja astudes näen, et maapind on kattunud härmatisega, see särab hommikuvalguses sinaka tulega. Samasugused jääkristallid on ka telgipalagal. Sissepääsu ees põleb lõke, tule ääres istuvad kaks kogu. Laiaõlgne tafuur, kes koos meiega karavani ründas ja kirvega uskmataid raius. Ja tema kõrval Galena, kes vestab pikka peenikest puutükki. Kunagise teenijanna hoiak on eneseteadvam, aga välimuselt meenutab ta endiselt rentslikassi. Ta kannab meesteriideid ja nende peal kokkutraageldatud loomanahku, tekki või keepi või mõlemat

korraga, lihtrahva rüüd, neile, kellele on määratud lageda taeva all ööbida. Mind nähes kergitab tafuur end korraks üles, et siis nii, kohmab ta tervituseks, ommuk käes, juba laulvad.
Kes laulvad? küsin. Linnud?
Papid, vastab ta.
Meie omad?
Ei, krahviärra omad, meie papid pole veel kuselgi käinud.
Magavad? küsin.
Magavad, kinnitab ta pühalikult.
Siis peksa üles, ütlen ja jään kuulutama.
Tõepoolest, provanslaste laagrist kostab avemariat.
Ja sina, tüdruk, pöördun Galena poole. Milleks sulle see toigas?
Ta käsi, mis õhukese teraga nuga hoiab, peatub hetkeks ja jätkab siis vestmist.
See on vibu, *kyrios*, ütleb ta, sa ju näed.
Päris pikk vibu jaoks, ütlen. Et vinna tõmmata.
Kahtled? küsib ta mulle vihast pilku heites.
Mulle meenub, kuidas ta mulle normannide valve alt järele jooksis. Ja peotäie münte ulatas.
Ma ei ole sinus kunagi kahelnud, ütlen.
Siis ära pikkuse pärast muretse.
Ta on kõvaste harjutand, noogutab kirvemees tunnustavalt.
Päris kõvaste.
Jumalakartust tuleb harjutada, ütlen. Nii see teie Petrus jutustab.
Petrus käigu persse, ütleb tafuur ja haigutab.
Sa ei usu teda? küsin.
Ma usun seda, ütleb tafuur oma kirvele osutades. Ja seda, osutab ta Galena vibule. Kui ükskord valmis saab.
Ja Kristust, lisab Galena vaikselt.
Toda ka, nõustub tafuur suuremeelselt.
Kolmainsus, mõtlen. Lihtrahvale.